

La mola del molí d'oli (ALDC, V, 997. La mola del molí d'oli)

L'enunciat designa la “pedra circular de les dues que componen el molí ordinari, una és mòbil i es fa rodar sobre l'altra, que és fixa” (DIEC); la peça també pot ser troncocònica (*curra* 110, *regló* 152).

La forma arrodonida és la base motivacional d'alguns significants. Així, *mola* (s. XIII), del llat. *MŎLA* ‘mola de molí’ (var. *mora* 85), amb el der. *moló* 185-187 ← cast., murcià i manxec *molón*. *Roda* 22, 25, 66, 126 (< *RŎTA*), amb les var. perifràstiques *roda de molí* 36, *roda de moldre* 65 i el der. *rodet* (var. *rodet de pedra* 116). *Roll* (o *roll de molí* 135), de *RŎTULU* ‘cilindre’ (cf. [θ] *elindro* 132, amb dissimilació vocàlica; *piló* 172, der. de *PĪLA* ‘pillar, columneta’), amb la var. *rull* 108; aquella forma llat., a través de **rodle*, també va esdevenir *rogle* i d'aquí el der. *rugló*, dissimilació de *rogló* 174, i, per pèrdua de -g-, *ruló* 82, 83, 177, 181, 183, d'on es pogué formar un primitiu *rulo*; var. *regló* 152, 153, 156, 184, per dissimilació vocàlica, i *rebló* 150, per equivalència acústica G = B. La idea de ‘còrrer’ (< llat. *CŪRRĒRE*) una mola sobre l'altra deu ser l'origen de *curró* 45, 52, 67, 127 (< *corró*), amb els regressius *curro* 97, 105, 114 i *curra* 69, 110, 119, 121, 126, 133, que designen peces troncocòniques que xafen olives, com el *trull* (var. *trui* 37, 39, 61, 73-75, 77, 81).

La matèria de la mola, per metonímia, pot donar lloc al seu significat:

pedra (o *pedra del molí* 88, 93, 155, *pedra de moldre* 154), del llat. *PĒTRA*.

La situació inferior de la peça immòbil és l'origen de *solera* 116, 129, 141, 145, der. de *sòl* (< *SŎLUM*), de *sotana* 61, 127, 132, 133, 140, 143, der. de *sota* (< **SŪBTA*) (“la péra sotana del molí”, s. XIV), adjectius convertits en substantius, i de *sotamola* (s. XIX) 117, 119, 120, 123, compost de *sota* i *mola*. Igualment *jaç* 152, 156, del llat. vg. **JACIUM*, der. de *JACĒRE* ‘jeure’; *safo* 125, 130, 175, 178, 183, 187, de l'ár. andalusí *ŠĀḤFA* (cl. *ŠĀḤFAH* ‘gibrell’) (Corriente); *prat* 85, amb tractament rotacista de *plat*, substantivació de l'adj. ant. *plat* (< llat. vg. **PLATTUS* ← gr.), i *lacu* 85, manlleu al logudorès i campidanès *lakku* ‘recipent’ (< *LACU* ‘pou, claveguera’).

Deuen tenir a veure amb el soroll que produeix el moviment de la mola, *trompot* 189, der. de *trompa* amb el suf. augmentatiu despectiu -ot, d'origen onomatopèic (cf. mall. *trui* “moviment i soroll fort”, *DCVB*); potser *diablo* 170 (← cast., del llat. tardà *DIABŎLUS*).

Per a més comentaris sobre *mola*, *trull*, *rodet*, *roll*, *rull*, *rugló*, *regló*, *rulo*, *curró*, *curro*, *curra* i *pedra*, veg. *PALDC*, IV, mapa 536.

En la distribució areal, notem que *mola* està dispers per tot el domini, que *trull* és propi del cat. central i mall., mentre que *rodet* i *roll* ocupen part del nord-occ. i *rugló* i afins, part del val.

Són mots normatius *mola* i *trull*, des del *DOrt*, 1917; *rodet*, *roll*, *rull*, *sotana* i *sotamola*, des del *DG_I*, 1932.

